

ประโยค ป.ธ.๓
ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์
สอบวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

๑. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้ในพยัญชนะวรรคทั้งหลายนั้น พยัญชนะเหล่านี้ คือ
ท, ม, ฎ, ค, จ ตัวไหนใช้ซ้อนพยัญชนะอะไรได้บ้าง ๑ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ๑
๑. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้ในพยัญชนะวรรคทั้งหลายนั้น พยัญชนะเหล่านี้ คือ
ท ม ฎ ค จ ใช้ซ้อนพยัญชนะได้ดังนี้
- ท เป็นพยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ (คือซ้อนตัวเอง) และที่ ๔ ในวรรคของตน
ได้ ตัวอย่าง เช่น สทท พุทธ ๑
- ม เป็นพยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ ตัว ตัวอย่าง
เช่น อนุกมป สมผลส อมพ กุมภ จมม ๑
- ฎ เป็นพยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะท ๑ (คือซ้อนหน้าตัวเอง) และที่ ๒ ในวรรคของ
ตนได้ ตัวอย่าง เช่น วฎฎ กฎจ ๑
- ค เป็นพยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ (คือซ้อนหน้าตัวเอง) และที่ ๔ ในวรรคของ
ตนได้ ตัวอย่าง เช่น มคค อคข ๑
- จ เป็นพยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ (คือซ้อนหน้าตัวเอง) และที่ ๒ ในวรรคของ
ตนได้ ตัวอย่าง เช่น สจจ ปุจฉา ๑
๒. โลกสนธิกิริยาปรกรณ์ ในนิคคหิตสนธิ ใช้ลบได้ในที่เช่นไรบ้าง ๑
- ยถายมปทีโป เป็นสนธิอะไร ๑ ตัดและต่ออย่างไร ๑
๒. โลกสระสนธิกิริยาปรกรณ์ ในนิคคหิตสนธิ ใช้ลบได้ในที่เช่นนี้ คือ
- เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิต ซึ่งอยู่เบื้องหน้าบ้างก็ได้
- เช่น วิทฺฐนํ + อคฺคํ เป็น วิทฺฐนคฺคํ อริยสจฺจานํ + ทสฺสนํ เป็น อริยสจฺจานทสฺสนํ เป็นต้น ๑
- ยถายมปทีโป เป็นโลกสระสนธิ และอาเทศนิคคหิตสนธิ ๑ ตัดเป็น ยถา + อยํ + ปทีโป
- ระหว่าง ยถา + อยํ ลบสระ อ ที่ อยํ ต่อเป็น ยถายํ ตามหลักที่ว่า ถ้าสระ ๒ ตัวมีรูปไม่
เสมอกัน ลบสระเบื้องปลายบ้างก็ได้

ระหว่าง **ยถายัม + ปทิว** แปลงนิคคหิตที่ ยถายัม เป็น ม ต่อเป็น ยถายมปทิว ตามหลักที่ว่าถ้าพยัญชนะวรรคอยู่ข้างหลังมีนิคคหิตอยู่ข้างหน้า ให้แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรคได้ ๆ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

- ก. ปฐมวิภัติแบ่งเป็นเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ
- ข. **รณเณ** มีวิธีทำตัวอย่างไร ๆ
- ค. ศัพท์มโนคณะเข้าสมาสแล้ว นิยมทำอย่างไร ๆ
- ฌ. ก็ ศัพท์ เมื่อแปลงเป็น ก แล้ว มีวิธีแจกอย่างไร ๆ
- ง. **อมโ** เป็นคำสำหรับเรียกใคร ๆ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้ คือ

- ก. ปฐมวิภัติแบ่งเป็น ๒ คือ เป็น ลิงคตฺโถ หรือ กตฺตา ที่เป็นตัวประธานอย่าง ๑ เป็น อาลปนํ คำสำหรับร้องเรียกอย่าง ๑ (หรือแบ่งเป็น ๒ คือ เอกวจนะอย่าง ๑ พหุวจนะอย่าง ๑)
- ข. **รณเณ** มีวิธีทำตัวอย่างนี้ คือ รณเณ ศัพท์ เดิมเป็น ราช ลง สมิ สัตตมีวิภัติ เอกวจนะเอา ราช กับ สมิ เป็น รณเณ สำเร็จรูปเป็น รณเณ ๆ
- ค. ศัพท์มโนคณะ เข้าสมาสแล้ว นิยมทำอย่างนี้ คือ เอาสระที่สุดของตนเป็น โอ ได้ เช่น มโนคโณ หมู่แห่งมนะ อโยมยํ ของบุคคลทำด้วยเหล็ก เว้นแต่ วจ ศัพท์ เมื่อเข้าสมาสแล้ว เอาสระที่สุดของตนเป็น อี เช่น วจิมมํ กรรมทางวาจา วจเภาโท การเปล่งวาจา
- ฌ. ก็ ศัพท์ เมื่อแปลงเป็น ก แล้ว มีวิธีแจกอย่าง ย ศัพท์ ในไตรลิงค์ ๆ
- ง. **อมโ** เป็นคำสำหรับเรียกชายด้วยวาจาอันอ่อนหวาน ในภาษาของเราท่านบัญญัติให้แปลว่า **แนะผู้เจริญ** ๆ

๔. วาจกคืออะไร ๆ วิธีจะจำวาจกได้แม่นยำนั้นต้องอาศัยอะไร ๆ

วิตินาเมติ, นิรุชณิสสุ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ๆ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ คือวาจก สำหรับกล่าวบทที่เป็นประธานของกิริยา ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑

วิธีจะจำวาทกได้แม่นยำนั้น ก็เพราะอาศัยปัจจัยที่ประกอบ เช่น กัตตุวาทก มีปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ญ ณา นา ณาหา โอ เณ ฌย, กัมมวาทก มี ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อากม หน้า ย, แม้วาทวาทก เหตุกัตตุวาทก และเหตุกัมมวาทก ก็มีปัจจัยเป็นเครื่องประกอบเช่นเดียวกัน ฯ

วีนานาเมติ ประกอบด้วยเครื่องปรุงดังนี้ คือ วิ - อดี บทหน้า นม ชาติ ฌ ปัจจัย ติ วัตต-
มานาวินัตติ ฯ

นิรุชฌิสฺส ประกอบด้วยเครื่องปรุงดังนี้ คือ นิ บทหน้า รุช ชาติ ย ปัจจัย อุม วัชชัตตนิวินัตติ
แปลง อุม เป็น อีสฺส ฯ

๕. กัตตุสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไรบ้าง ฯ ยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์มาดู ฯ

ทูลลภา (ภิกขา) ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๕. **กัตตุสาธนะ** ท่านบัญญัติให้แปลเป็น ๓ อย่าง คือ แปลว่า “ผู้”

ตัวอย่างรูปวิเคราะห์ กุมภ กโรตติ **กุมภกาโร**, เทตติ **ทายโก**

ถ้าลงในอรรถ คือ ตัสสึละ แปลว่า “ผู้-โดยปกติ” ฯ ยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์ ปาปิ กโรติ
สีเลนาติ **ปาปการี**, ฌมม จรติ สีเลนาติ **ฌมมจารี**

ถ้าลงในสมาสรูปตัสสึลสาธนะ แปลว่า “ผู้-เป็นปกติ” ตัวอย่างรูปวิเคราะห์ ฌมม วตตุ
สีลมสสาติ **ฌมมวาที**, ปาปิ กาคตุ สีลมสสาติ **ปาปการี** ฯ

ทูลลภา (ภิกขา) ลง **ข** ปัจจัย ฯ เป็นกัมมรูป และกัมมสาธนะ

วิ. ทุกฺเคน ลภียตีติ **ทูลลภา** (ภิกขา)

หรือ วิ. ทุกฺเคน ลพฺยตีติ **ทูลลภา** (ภิกขา)

หรือ วิ. ทุกฺเคน ลภิตพฺพาติ **ทูลลภา** (ภิกขา) ฯ

๖. ทิคฺสุมาส กับ วิเสสนบุพฺพท กัมมธารยสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ

ทณฺฑทตฺถโคปาลโก เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ

๖. ทิคฺสุมาส กับ วิเสสนบุพฺพท กัมมธารยสมาส ต่างกันอย่างไร คือ

ทิคฺสุมาส มีสังขยาอยู่หน้า มีนามอยู่หลัง เช่น ตโย โลกา = ตีโลกํ จตฺสฺโส ทิสฺสา = จตฺททิสฺสํ

ส่วน**วิเสสนบุพฺพท** กัมมธารยสมาส มีบทวิเสสนะอยู่ต้น บทประธานอยู่หลัง เช่น มหนฺโต
ปุริโส = มหปุริโส ขตฺติยา กณฺหา = ขตฺติยกณฺหา ฯ

ทณฺฑทตฺถโคปาลโก เป็น **วิเสสนบุพฺพท กัมมธารยสมาส** มี ฌฐฐินนาธิกรณพหุพพิหิ

สมาส เป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

- ฉ. ภินนา. วิ. ทณฺโฑ หตฺถะ ยสฺส โส ทณฺฑทฺตฺโถ (โคपालโก)
 วิ. บุพ. กัม. วิ. ทณฺฑทฺตฺโถ จ โส โคपालโก จาติ ทณฺฑทฺตฺโถโคपालโก
 หรือ วิ. ทณฺฑทฺตฺโถ โคपालโก ทณฺฑทฺตฺโถโคपालโก ฯ

๗. ณ ปัจจัย ในโคตตตัทธิต กับ ราคาทิตัทธิต มีวิธีใช้ต่างกันอย่างไร ฯ

การุณิโก (พุทฺโธ) ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ณ ปัจจัย ในโคตตตัทธิต กับ ราคาทิตัทธิต ต่างกันอย่างไร คือ

ณ ปัจจัย ในโคตตตัทธิต ใช้แทน โคตต หรือ อปัจจ ศัพท์เท่านั้น เช่น โคตมสฺส อปัจจ โคตโม เหล่ากอ แห่งโคตมะ ชื่อโคตมะ

ส่วน ณ ปัจจัยในราคาทิตัทธิต ใช้แทนศัพท์ได้ทั่วไป มี ราก ศัพท์ เป็นต้น เช่น กสาเวน รตตํ วตฺถํ = กาสาวํ ผ้ำอัน (บุคคล) ย่อมแล้วด้วยรสผาด ชื่อกาสาวะ (ผ้ำอันบุคคลย่อมแล้ว ด้วยรสผาด) มคธ ชาโต มาคโธ (ชน) เกิดแล้ว ในแวงแคว้นมคธ ชื่อมาคธะ (ผู้เกิดในแวง แคว้นมคธ) ฯ

การุณิโก (พุทฺโธ) ลง ฌิก ปัจจัย ฯ ในตรรตยาทิตัทธิต ฯ

วิ. กรุณาย นียุตโต การุณิโก (พุทฺโธ) ฯ

— ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ —
 ให้เวลา ๓ ชั่วโมง